

Nuh'tan günümüze altüst oluşlar

Gemide Yer Yok'daki iç savaş ortamında tarafların kimler olduğu, kimin haklı kimin haksız olduğu önemli değil. Kitapta tarafların hiçbirleriyle bağı olmayan sıradan birinin gelişmelere nasıl hazırlandığı, tüm bunları nasıl yaşadığı, geçmişle arasındaki ilişki üzerinde duruluyor. Yani felaketle karşı karşıya kalma ve hayatta kalma gayreti üzerinde.

EGE YATIR

Edebiyatınızdaki arketiplerden söz ederek başlayalım mı? Arketipler hem kolektif hem de kişisel bilinçdışı-na dayanıyor Jung'da. *Gemide Yer Yok*'ta arka planda Nuh'un Gemi-*si anlatısı* var. Bu *anlatı* felaket karşısındaki tutumların bir arketipi olarak görülebilir. *Gemide Yer Yok*'ta sözü edilen bir iç savaş ve kargaşa ortamında şehrin güvensizleşip belirsizleşmesinden söz ediliyor. Belirsiz ve tekinsiz ortamda hayatta kalma çabası giderek şehrin artık başka biçimde okunmasına yol açıyor. Sokakların, çıkmaz sokakların, apartman avlularının anlamı, hatta komşularınızla ilişkinin anlamı bile tamamen değişiyor.

Romanda bunun yanında esas olarak böyle bir sürecin içinde bir evde geçen yerleşme veya işgal süreci yaşanıyor.

■ "Geçmişten başka bir şeyimiz yok" diyorsunuz?

Büyük altüst oluş süreçlerinde ve yer değiştirmeye zorlandığımız *zamanlarda* korumaya çalıştığımız kendimiz ve ailenizin yanında paranız ve geçmişinizin anıları oluyor. Aile tarihiniz mesela. Onların yitip gitmesine izin vermek geçmişle tüm bağınızın yitimi demek. Böyle bunalmışlar sırasında insanlar yanlarına ancak bir bavul alabilseler bile birkaç aile fotoğrafını bu ağırlığa eklemekten geri durmuyorlar. Hemen bütün büyük yerinden edilmelerde bunu görebiliyoruz. Birkaç kiloluk bir ağırlık taşıma şansınıza fotoğraflar da mutlaka ekleniyor. Bir süre sonra eve dönebilmeniz bile, onu ne halde bulacağımız belli değil. O nedenle yer değiştirmeye bir anlamda geçicilik değil eskiden tümden bırakılmak anlamına gelebiliyor. Geçmişin korunma altına alınmaya çalışılması daima candan ve hayatta kalma çaba-

sından hemen sonra geliyor. Zira gerçekten de geçmişimizden başka bir şey değiliz veya elimizde geçmişten başka bir şey yok. Nefes alıp verdiğimiz, çoğalmak gayreti ancak geçmişle bağlantı içinde bir anlam kazanıyor. O nedenle geçmişti korumaya çalıştığımız gibi büyütüp geliştirmeye de çalışıyoruz. Kendi mütevazı tarihimizden küçük bir destan yaratmaya çalışıyoruz.

MUTLU SON FİKRİNDEN KURTULMAK FERAHLATICI

■ *O zaman "geçmişin unutulmasının sağlıklı belirtisi" olması ne anlama geliyor?*

Geçmişten başka bir şeyimiz yok ama ona saplanıp kalmak bizi asla değiştirmeye hep aynı kalmaya mahkûm eder. Büyük altüst oluş dönemleri, büyük felaketler ve acılar yanında aynı *zamanda* değişme zamanlarıdır da. Bazıları bu dönemlerin ardından bile geçmişe saplanıp kalmaya, onu idelleştirmeye hatta daha da fazla idealleştirilmeye devam ediyorlar. Biliyoruz ki geçmiş asla zihnimizde yaşadığımız güzellikle değildi. Bu anlamda geçmişte yaşamak sağlıklı bir tutum. Kayıplarımızı hatırlamak bundan başka bir şey. Bu idealleştirilen geçmiş değil geçmişin deyim yerindeyse arketipini anmak. Geçmiş o kişilerde ve o anlarda kristalleşerek, geçmişteki değerleri yansıtıyor. Fakat değerler geçmişe ait değiller. Nerdeyse *zamanızlar*.

YAŞAM ALANI MÜCADELESİ

■ *Sığınmacılar?*

Herkesin sığınacağı bir çatı altı bulmaya çalıştığı koşullarda sığınmacıların da talepkâr olabilecekleri kolaylıkla tahmin edebiliriz. Gerçekte evde de bir yaşam alanı mücadelesini *anlatıyor* kitap. Her yaşam alanı mücadelesi gibi de olanlar sert ve dayatmacı. Kuralların değil dayatmayla alanına sahip çıkma gibi bir gerçek var. İnsan erdemleri denilen pek çok kavramın burada pek bir anlamı kalmıyor. Böylece topluca karşılıklı dayatma ve bastırma iklimine sürükleniliyor. Burada açık bir şiddetin olmasına gerek yok. Tüm tarafların gayreti havada bir şiddet kokusu barındırıyor zaten. Gayretten kastım barınma ve hayatta kalma, kendi yaşam alanını savunma veya genişletme gayreti. Tüm kitabın neredeyse evin içinde geçiş evin, en küçük alanların bile nasıl bir mücadele alanı olabileceğini göstermek üzere seçildi diyebi-

lirim. Evdeki yaşam alanlarını, odaları, koridorları, mutfakçı küçümsemek lazım. Gerçi bunu herkes zaten herhangi bir toplumsal kargaşa olmadan da biliyor. Kitapta bu bilgiye bir de davetsiz sığınmacılar ekleniyor.

DOĞRU YA DA YANLIŞ YOK

■ *Çatışan tarafları da görmüyoruz burada. Kitabın kahramanı bunların hiçbirine sempati beslemiyor mu?*

Tarafları belirtmek, kahramanın siyasi pozisyonu belirtmek mecburen kitabı tarihselleştirecektir. O başka bir hikâye olacaktı. Ben bunu özellikle istemedim. Benim yapmaya çalıştığım toplumdaki ziyade bir insanın böyle bir ortamı nasıl karşılayacağı veya nelere maruz kalacağı. Kargaşanın bir evin içinde nasıl yaşandığı. O yüzden romanın hiçbir kahramanının açık bir siyasi pozisyonu yok. Zaten burada doğru ya da yanlış da yok.

■ *Tüm bunlar bir gelecek vizyonu mu?*

Hayır, kitaptaki şehrin neredeyse soyut olmasının anlamı da burada zaten. Bütün bunlar dünyanın pek çok yerinde yaşandı ve şu anda yaşanıyor. O nedenle bir gelecek vizyonundan söz edilemez. Zaten yaşanmış ve yaşanan şey bir vizyon olamaz herhalde.

■ *Türkiye'yi soruyorsanız, hayır. Benim yapmaya çalıştığım böylesi koşullarda insanlar nasıl davranırlar, ne gibi hazırlıklar yaparlar veya yapmazlar. Çoğunlukla felaketli bir sürecin gelmeyeceğini düşünürüz, hayatın alıştığımız şekilde akıp gideceğini umarız. Bazıları da hazırlık yapar. Hazırlık yapanlarla yapmayanlar arasındaki gerilimler nasıl olur gibi sorularla uğraşmak da istedim.*

Kahramanımız hazırlıklı ve öngörülü ama bu onu kontrol edemeyeceği süreçlerin içine girmekten koruyamıyor.

■ *Yazı kimliğinizin oluşmasında hangi kalemlerin etkisi oldu? Sevdiğiniz, örnek aldığınız yazarlar kimler?*

Yazınsal kimlikte belirleyici kalemleri pat diye söyleyebilmek zor. Bir sürü yazar ve kitap zihnimizde birbirine karşılıyor ve zaman içinde bazı ana hatlar çiziliyor. Deyim yerindeyse bu çökeltinin içinden kendi ruh halimize uygun bir yolu çok da fark etmeden izlemeye başlıyorsunuz. Günümüzde artık mesela birinin paltosunun çıkabilmesi çok zor. Ama sevdiğim örnek aldığım yazarları sıralayabiliriz. Javier Marias ve Coetzee yaşayan ve en beğendiğim yazarlar. Javier Marias'ın artık bir Nobel almasını umutla bekliyorum. Yine yaşayanlardan David Vann'ın, Tom Mc Carthy'nin, Uwe Timm'in, Monika Maron'un, Amon Grunberg'in Tim Parks'ın, Vila-Matas'ın tüm çevirilerini takip etmeye çalışıyorum. Bu durumda yaşamayanlar haliyle daha uzun bir liste oluşturuyor. Tabii ki Kemal Tahir, Halit Ziya, Abdülhak Şinasi, Peyami Safa ve Tanpınar'ı anmadan olmaz. *O zaman* Proust'dan da söz etmek gerekir. Thomas Bernard, Michel Tournier, Herman Broch, Lawrence Durrell, Günter Grass, Ernst Jünger, Mişima, Tanizaki, Thomas Mann, Sebald falan derken işin içinden çıkamayız. ■

Gemide Yer Yok / Ömer F. Oyal / **YKY** / 208 s. / Mart 2019

